

Munkatervünkben az alábbiakat vállaltuk:

1. Egyéni kutatómunka az uráli és a magyar történeti morfoszintaxis témakörében; az eredmények folyóiratcikkekben való publikálása.
2. Absztraktok benyújtása fontos nemzetközi konferenciákra, pl. a rendszeresen megrendezett DIGS-re (Diachronic Generative Syntax), az ICHL-re (International Congress of Historical Linguistics), az ICSH-ra (International Conference on the Structure of Hungarian), a SOUL-ra (Syntax of Uralic Syntax), a CIFU-ra (Congressus Internationalis Fenno-Ugristarum).
3. Adatgyűjtés és konzultáció meghívott uráli adatközlővel vagy terepen.
4. Az uráli adatbázisaink bővítése, felhasználóbarát keresőfelület készítése.
5. Urali szintaxissal foglalkozó szimpozium szervezése a bécsi CIFU XIII keretében. Urali szintaxissal foglalkozó szimpozium szervezése az oxfordi ICHE 25 keretében. Az uráli nyelvek szintaktikai sajátásaival foglalkozó műhelykonferencia szervezése Budapesten. Az előadásokból folyóirat-különszám összeállítása.

Munkatervünket az alábbi módon teljesítettük.

1. Egyéni kutatómunka az uráli és a magyar történeti morfoszintaxis témakörében; az eredmények folyóiratcikkekben való publikálása

A kisebb uráli nyelvek és az ómagyar számos mondattani és alaktani sajátosságát elemeztük, kiemelve a jelenségeknek a nyelvelmélet számára releváns aspektusait. Számos esetben kimutattuk a hantiban, manysiban, udmurtban, mariban vagy a szamojédban, illetve az ómagyarban vizsgált jelenségek közös elemeit, közös eredetét. A konzervatív uráli nyelvekben most megindul és a magyarban már előrehaladott változásokat – például a véges alárendelő szerkezetek kialakulásának lépéseit, a tárgyjelölés és ige-tárgy egyeztetés különböző mintázatait – gyakran összefüggő, koherens grammatikalizációs útvonalakká sikerült összeilleszteni.

Az általunk kutatott **urali morfoszintaktikai jelenségek**, zárójelben a közleménylistának az eredményeket részletező tételei:

A mondatrészi szerepek és a diskurzus-szerepek, valamint az esetjelölés és az igével való egyeztetés összefüggései az ugor nyelvekben; annak bemutatása, hogyan és miért változott a tárgyeset és az ige-tárgy egyeztetés funkciója (É. Kiss 2019; 2020/3; 2021; Halm 2024/2).

A konzervatív uráli nyelvekben most kezdődő, a magyarban már végbement mondattani változások visszavezetése az alapszórend fejezőből fejezdetűvé válására (É. Kiss 2023/3; 2025/1).

Az SOV nyelvekre jellemző nem-véges alárendelő mondatoknak a nyelvelmélet számára ismeretlen sajátosságai, például az alany részes, birtokos vagy nominativusi esete, az esetnek a nem-véges ige funkcionális kiterjesztéseivel való összefüggése, a participiális és nominalizációs alárendelés azonos és eltérő funkcionális rétegei (Burukina 2020; Csepregi és Gugán 2020; Dékány és Georgieva 2020; Burukina 2021/1; 2021/2; 2021/3; 2021/4; Georgieva 2022/1; 2022/3; Burukina 2023/1; 2023/3; 2024/1; 2024/3).

Az uráli névutós kifejezés; a nem-véges határozói alárendelés névutós kifejezésként való elemzése (Burukina 2023/2; Georgieva 2023/1, Georgieva 2023/3; Georgieva 2024).

A véges alárendelés megjelenése az uráli nyelvekben (Dékány, Gugán és Tánzos 2020; Bacskai-Atkari és Dékány 2021); annak bizonyítása, hogy – az általánosan elfogadott nézettel szemben – a véges

alárendelő mondat forrása egy parataktikus mellérendelő szerkezet; É. Kiss 2022/1; 2022/2; 2023/2; É. Kiss 2025).

Az SOV > SVO változás szórendi következményei az udmurtban (Asztalos 2021/1; 2021/2; 2022/2).

Nominális mondatok a hantiban és az udmurtban (Gugán, Csepregi és Hegedűs 2019; Asztalos 2021/3; Burukina 2022/3).

A vonatkozó névmási kategória kialakulása a hantiban, udmurtban, magyarban; az aluldeterminált (indeterminate) névmások specifikálódása kérdés, határozatlan, vonatkozó stb. névmássá (Bacskai-Atkari és Dékány 2021; Bende-Farkas 2021/1; 2021/2; É. Kiss 2024/1; Halm 2025).

Visszaható és személyes névmások az ugor nyelvekben és az udmurtban; az ugor személyes névmási tárgy birtokos személyjelének (pl. *eng-em*, *tég-ed*, *mi-nk-et*) magyarázata (É. Kiss 2020/4; Burukina 2021/5; 2022/1; É. Kiss, Mus 2022).

A nem birtokosi szerepű (determináló-specifikáló, partitív) birtokos személyjel szerkezeti helye és használatának feltételei (Georgieva 2020; Georgieva 2022/2).

Az igei komplexum szerkezete a mariban és az udmurtban; a klitikumok sorrendjének magyarázata (Georgieva et al. 2020).

Kvantifikációs stratégiák az uráli nyelvekben (Bende-Farkas 2021/1; 2021/2; Asztalos 2022/1; Asztalos 2023; Halm 2025).

'Rezultatív > perfektív > evidenciális múlt' funkcióváltás az udmurtban (Asztalos 2022/3; Asztalos és Szabó 2022).

A szintaxis-prozódia interfész vizsgálata elsősorban az udmurtban; a szórendi változások lehetséges prozódiai motivációjának kimutatása (Asztalos et al. 2022; Borise et al. 2022; Borise és Georgieva 2023; Borise és Georgieva 2024).

A mellérendelő kötőszók és az ellipszis megjelenésének korrelációja az ugor nyelvekben, a korreláció magyarázata; a comitativusi mellérendelés (Borise és Halm 2023; Borise és É. Kiss 2023; Burukina 2024/2).

Az általunk kutatótt **magyar történeti morfoszintaktikai jelenségek**, zárójelben az eredményeket részletező publikációk a közleménylistában:

Az uráli SOV szerkezet továbbélése a magyarban (Halm 2021/1).

A véges alárendelés kialakulása a magyarban; az alárendelő kötőszók eredete; az ugor alapnyelvtől a középmagyarig tartó fejlődési lánc kimutatása (É. Kiss és Gugán 2021; É. Kiss 2023/2; É. Kiss 2024/1).

Univerzális és egzisztenciális kvantifikáció az ó- és középmagyarban, valamint a középmagyar jegyeket őrző moldvai magyar nyelvjárásban (Bende-Farkas 2019; Halm és Bende-Farkas 2019; Bende-Farkas 2020; Halm és Bende-Farkas 2025).

Az ómagyar aluldeterminált névmások specifikálódása (Bacskai-Atkari és Dékány 2021); a szabad választást kifejező elemek (*akárki*, *bárki*) kialakulása (Halm 2021/2; 2023/2; 2025).

Az uráli kétfejű főnévi csoport (co-compound) továbbélése a magyarban; az ikerszók szintaxisa és szemantikája. (Borise és Halm 2023).

A magyar osztályozószók törökségi eredete, az osztályozószók típusai és szerkezeti helye (Agyagási és Dékány 2019).

Az abesszívuszi névutós kifejezések grammatikalizációja névutót bővítő kismondatos szerkezetből; az abesszívuszi PP-kre jellemző határozatlansági effektus magyarázata (É. Kiss 2020/1; 2023/1); a névutó > igekötő grammatikalizáció típusai (Hegedűs 2020/1; 2020/2, 2021; Gugán és Hegedűs 2022; Gugán és Hegedűs 2024).

A középmagyar igeidőrendszer továbbélése a moldvai magyarban; az evidencialitás kialakulása; a véges alárendelés további térnyerése (É. Kiss 2020/2; 2023/5; 2023/6; 2025/2).

A mediális igék morfoszintaxisának ciklikus változása a magyarban (Halm 2020/2).

A *szinte* és a *majdnem* diakrón szemantikája (Halm 2020/1; 2023/3).

Az érzékelés-, (fel)ismerés- és diszpozicionális igék inherens modalitása (Halm 2023/1).

114 megjelent publikációnk között van 5 D1-es folyóiratcikk, 22 Q1-es folyóiratcikk, egy A-kategóriás kiadónál (Oxford University Press) megjelent szerkesztett kötet, és 11 A-kategóriás kiadónál megjelent könyvfejezet.

2. Részvétel jelentős nemzetközi konferenciákon

Szakterületünk legjelentősebb konferenciáin fogadták el előadásainkat névtelenül beküldött absztraktok alapján. A legjelentősebb történeti szintaxis konferencia az évente megrendezett DIGS (Diachron Generative Syntax). Ezek mindegyikén (DIGS 25: Mannheim; DIGS 24 Párizs; DIGS 23: New York, DIGS 22: Konstanz; DIGS 21: Arizona State University) előadtunk. Az ICHL-re (International Conference on Historical Linguistics) a COVID miatt csak egyszer került sor, 2023-ban Oxfordban; azon több előadással képviseltettük magunkat. Részt vettünk a legrangosabb éves európai és amerikai generatív nyelvészeti konferenciákon is: a GLOW-n (Generative Linguists of the Old World) (GLOW 45: London, GLOW 44: online, GLOW 23: Berlin; GLOW 42: Oslo), és a NELS-en (North-Eastern Linguistic Society Conference), olykor több előadással is (NELS 54: MIT; NELS 53: Göttingen; NELS 52: Rutgers University; NELS 51: Montreal; NELS 50: Amherst). A projekt futamideje alatt egyszer rendeztek CIFU-t (Congressus Internationalis Fenno-Ugristarum), a Bécsi Egyetemen 2022-ben; ezen plenáris előadással és három további előadással vettünk részt. Számos előadással szerepeltünk az általunk indított kétévenkénti SOUL (Syntax of Uralic Languages) sorozat mindegyik konferenciáján.

3. Adatgyűjtés és konzultáció meghívott uráli adatközlővel vagy terepen.

A munkatervünkben szereplő terepmunkának a COVID, majd az orosz-ukrán háború szabott korlátokat. Mindazonáltal orosz állampolgárságú munkatársunknak, Irina Burukinának volt lehetősége Mariföldön adatokat gyűjteni. Hanti adatközlőkkel skype-on keresztül tudtunk konzultálni. Folyamatosan konzultáltunk Budapesten élő udmurt anyanyelvű beszélőkkel; velük hangfelvételeket is készítettünk, így prozódiai kutatásokat is tudtunk folytatni.

4. Adatbázis-készítés

A projekt során feldolgozott 30 szurguti hanti szövegből kereshető adatbázist állítottunk össze (<https://khytydatabase.nytud.hu/>). Az adatbázis a szövegek grammatikai annotálását, valamint magyar és angol fordítását is tartalmazza.

A projekt tartama alatt létrehozott Uralic Information Centre honlapon (<https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=Uralic+Information+Centre>) igyekeztünk összegyűjteni valamennyi uráli adatbázis internetes elérhetőségét (<https://nytud.hu/uralic-information-centre-uralic-databases> <https://nytud.hu/uralic-information-centre-uralic-databases>).

A projekt munkatársa, Csepregi Márta rendkívül fontos forrással gazdagította a hanti korpuszt: MTA doktori disszertációjában megfejtette, lefordította és elemezte K. F. Karjalainen 1899–1901 közötti keleti hanti szöveggyűjtését. Folyamatban van a szöveg angol nyelvű kötetben való kiadása.

A teljes kódexirodalmat tartalmazó ómagyar adatbázisunkban (<http://omagyarkorpusz.nytud.hu/>) további kódexeket annotáltunk.

5. Konferenciaszervezés;

2022-ben mi tartottuk meg az eredetileg Szentpétervárra tervezett SOUL 4 (Syntax of Uralic Languages) műhelykonferenciát. A konferencia anyaga részint a *Journal of Uralic Linguistics* különszámaként (<https://doi.org/10.1075/jul.2.2>), részint az *ESUKA – JEFUL* különszámaként (DOI: [10.12697/jeful.2024.15.1.01](https://doi.org/10.12697/jeful.2024.15.1.01)) jelent meg. Az uráli szintaxis alapvető nyelvelméleti kérdéseivel foglalkozó szimpoziumot szerveztünk mind a 2022-es bécsi CIFU XIII kongresszus, mind a 2023-as oxfordi ICHL 25 keretében. Az oxfordi, Consequences of the OV > VO change on different levels of clause structure elnevezésű szimpozium anyagából *Acta Linguistica Academica* különszámot állítottunk össze (<https://akjournals.com/view/journals/2062/70/2/2062.70.issue-2.xml>).